

Litt om finneinnvandringen på Hadeland

AV BJØRN LIAKLEV

Mange hadelendinger har finneblod i seg. Bjørn Liaklev forteller i denne artikkelen både om hvordan det kom finner til Hadeland, og om hvordan denne innvandringen har etterlatt seg en rekke lokale navn.

Finneinnvandringa på Hadeland begynte for cirka 350 år siden, da finnene kom til Skrukkelia. Skrukkelia låg til 1841 til Gran tinglag i rettslig henseende, senere til Hurdal tinglag. Kirkelig låg Skrukkelia til Gran til 1777, senere til Hurdal. De første finnene kom til denne bygda på 1630-tallet. Ei skatteliste fra 1639 nevner 4 finneplasser som ble avfolket og låg øde. Men finnene kom tilbake. Allerede i 1644 var finnen *Thomas Skrukkelia* bosatt i bygda.

Christopher Hammer (1720-1804), som selv var eiendomsbesitter i Skru-

Det har de senere årene vært flere arrangement om finneinvandringen til Hadeland. 3. juli 2004 arrangerte Gran Historielag og Gran Menighet en tur for å se på finnekultur i Skrukkelia. Oddbjørn Myrdahl hadde laget opplegget fra historielagets side. Her er vi på tunet i Falla i Skrukkelia. Foto: Harald Hvattum.

kelia, skriver i 1780-årene i paragraf 67 i «Sognebeskrivelse over Hadeland udi Aggershus Stift» følgende om «Rug og Skov-finner»:

«Paa adskillige stæder i Hadelands Alminding har i gamle dage været Rug- og Skov-finner.

I Lundberg udi en Finn-Badstue ved Storsvartungen var en Skov-finne min Huusmand i mange Aar; han var Fisker og Biørne-Skytter, men er nu død.

I gamle dage var i Hadelands Alminding mange Elgsdyr, men er udskyldt af Finner og andre. De kaltes Rug-finner fordi de nedhug Skovene til Rugbraatter. De talte imellom sig Finsk eller Svensk Lappisk og vare indkomne over for halv andet hundrede Aar siden, deels fra stor Finland, deels fra Svensk Lappmark; men nu har deres afkom antaget Norsk Levemaade. Der var den forskiel imellem dem, at nogle Levede paa Lappisk, andre på Finlandske maade.

I Finland bruges og meget Rug-braatter. De brugte Fin-Badstue med Ovn og Badstue-gjælder; den ene over den anden. De vare almindelig dog uskyldig beskyldte for Haexerie.

Det Finlandske Sprog er en Mundart Lit forskiellig fra det Estniske, men beslægtet med det Laplandske og Hungariske Sprog».

Hvor kom disse finnene fra og hvorfor kom de til Norge?

De kom opprinnelig fra Savolaks og Tavastland i Finland. Savolaks ligger nord for Karelen, og Tavastland sørvest for Savolaks. Finland var på 1500- og 1600-tallet underlagt Sverige.

Årsakene til utvandringene fra disse områdene var mangel på ledige områder til svedjebruk, urolige, politiske forhold og utnytting av bønder og småkårsfolk.

Det var uår og nød i Finland på 1500-tallet, og interne stridigheter bidro også til utvandringen. Klas Flemings redselsstyre gjorde at flere bygder ble lagt øde. Hertug Karl, sønn av svenskekongen Gustav Vasa, arbeidet for å få savolaksene til skogene mellom Värmland og Bottenviken. Her var det store svedjemarkar, og etter hvert kom det en mengde finner hit. De fleste kom over Bottenviken til Gävle og Sundsvall. Fra Värmland kom finnene til Norge (Finnskogene langs svenskegrensa). Fra Solør glei bølgja vestover gjennom Hedmark til Eidsvoll og Skrukkelia hvor det ble opp bygd opp ei finnebygd.

Fra Skrukkelia spredte finnene seg mot Land og Toten, utover Hadeland og sørvestover mot Nordmarka¹.

Best kjent av finske etterkommere på Hadeland er Berte Toppenhaug, som P. Chr. Asbjørnsen traff i Gjerdrum på Romerike. Besteforeldrene og foreldrene hennes var av finsk opphav. Berte hadde også utseende som tydet på finsk herkomst. Foreldrene var husmannsfolk i Toppenhaugen (senere omdøpt til Åsby

¹ Jamfør Hovland, Leif: «Finneinvandringen». I «Årbok for Hadeland» 1977, s 57-64.

(ngr 271/19, 77 og 78), en plass under Hvalaby i Gran. Her ble Berte født i 1764. Hun er den mest kjente av sagnfortellerne til Asbjørnsen. Vi treffer henne i «En signekjerrings fortellinger» (1843) som hovedperson i «En aftenstund i et proprietærkjøkken» og i «Berte Tuppenhaugs Fortellinger» (Norske Huldre-eventyr og Folkesagn 1845). Hun døde i 1840 som legdslem på Romerike.

Finner på Hadeland i 1686

De første sikre data om innvandringen på Hadeland finner vi i finnemanntallet fra 1686. Det ble tatt opp på Granavollen Tingstue 3. mars dette året.

Den 5. desember 1686 ble fogder og sorenskrivere pålagt, etter kongelig resolusjon, å foreta en nøyaktig beskrivelse (manntall) over samtlige finner innen landets grenser. Finnene møtte (etter ordre) til eksaminasjon. Grunnen til finnemanntallet var klager over finnene når det gjaldt skogshogst og bråtebrenning. Ved jakt og fiske voldte de mange steder også stor skade. Ved finnemanntallet fikk man ikke bare rene navnelister, men også inngående kjennskap til finnenes fødested, familieforhold, bosteder og arbeid, dessuten deres økonomiske og rettslige forhold.

Følgende personer fra det daværende Hadeland er nevnt i 1686-manntalet:

Bertil Einavollen. 50 år. Født i Sverige, i Helsingland, av finske foreldre. Har vært i Norge i cirka 14 år. Er husmann og bor på Teiterud², som tilhører Gran prestegard. Er gift med en norsk kvinne. Han har ingen barn med henne. Med den første kona, som var finsk, har han 4 barn. En sønn Andreas, som er 18 år gammel, er i tjeneste hos en bonde i Toten prestegjeld. To av hans døtre tjener her i bygda. Det siste barnet er hjemme. Det høres ingen klagemål over ham.

Ola Helgedalen. 45 år. Født i Sverige. Hans far var svensk, men moren hadde finske foreldre. Han bor i Helgedalen (Hadelands Almenning) på en plass med samme navn. Gift med en finsk kvinne. Har 8 barn. Har ingen «løsgjenger» boende hos seg. Gardene Grinåker, Dælin, Hov og andre likte ikke at Ole Helgedalen holder til i deres seterområde. Ellers er det ingenting å utsette på ham.

Bent Bentsen. 43 år. Født i Hurdal. Hans far var svensk og hans mor norsk. Bor på en rydningsplass kalt Røsåsen i Hadelands Almenning, 3 mil fra hovedkirken (Gran). Gift med en norsk kvinne. Har 5 sønner og 1 datter. Den eldste sønnen heter Anders og er cirka 10 år gammel. De andre barna, Ole, Bent, Kristen og Bendix er yngre. Han har også en datter. Ingen løsgjenger bodde hos ham.

Anders Bentsen er bror til Bent Bentsen. Bor i Røssumsåsen (Røsåsen), en tidligere seter under Røysom-garda i Tingelstad. Plassen ligger i allmenningen.

² Teiterud og noen gardsnummer på vestsida av Einavatnet ble i 1851 ført over til Vestre Toten Prestegjeld.

Gift med en norsk kvinne. Har 3 døtre. Huser ingen løsgjengere.

Paul Svartungen er født i Sverige av finske foreldre. Bor i Skrukkelia³ i Hadelands Almenning, på grensa mellom Hurdal og Toten. Bor 3 ½ mil fra Gran kirke. Lever av bråtehogst. Gift med en finsk kvinne. Han er 35 år gammel og har 4 små barn, 3 sønner og 1 datter. Ingen løsgjengere er hos ham.

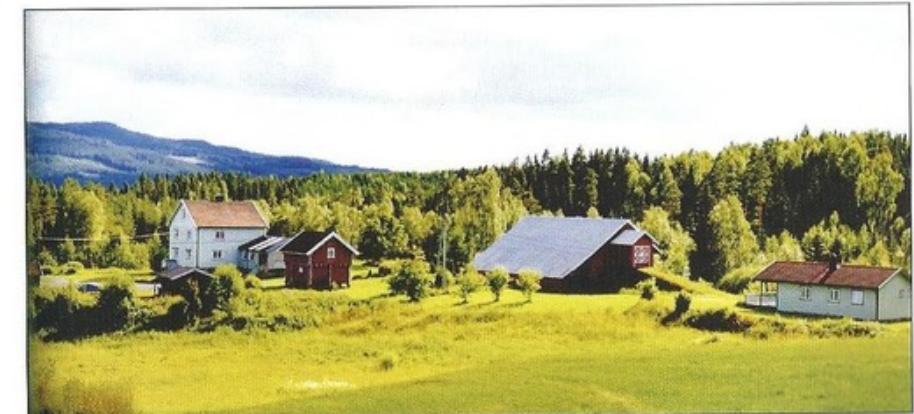
Nils Jakobsen er husmann. Bor i Skrukkelia hos Mikkel Skrukkelia. Bruket tilhører (ligger i) Hadeland. 40 år gammel. Født i Sverige av finske foreldre. Er skomaker. Gift med en finsk kvinne. Har 4 sønner, som er Sigfried, Anders, Erik og Nils. Den eldste er cirka 15 år gammel. Alle guttene bor hjemme hos ham.

Pål Eriksen er født i Skrukkelia. Faren er finsk. Mora er norsk. Er 32 år gammel. Gift med en finsk kvinne (som er født i Norge). Assessor Anders Simensen eier området rundt plassen. Har 2 sønner (Paul og Erik). Den eldste er 3 år. Han har dessuten 1 datter.

Johannes Jensen er husmann i Skrukkelia grend. Født i Sverige av finske foreldre. 35 år gammel. Arbeider som skomaker. Bor på assessor Anders Simensens eiendom. Er gift med en norsk kvinne. Har 4 barn, 2 sønner (Pål og Peder) og 2 døtre.

Mikkel Simensen er født i Sverige av finske foreldre. Cirka 50 år gammel. Har bodd i Skrukkelia i cirka 18 år. Er jordbruksmann i Skrukkelia. Assessor Anders Simensen er «landherren» hans. Huser ingen løsgjengere.

Thomas Skrukkelia er cirka 100 år gammel. Sønnen møter for han på tinget. Faren er født i Finland. Har bodd i Skrukkelia i over 40 år. Han har 6 barn, 4

Slik ser det ut på den gamle finneplassen Finnerud i Jevnaker i dag. Illustrasjon fra Thore Desseruds bok «I helvete skal du brenne, ikke her». Utgitt 2017. Foto: Jørn Haakenstad, avisen Hadeland.

³ Tilhørte på denne tida Hadeland, se over.

(ngr 271/19, 77 og 78), en plass under Hvalaby i Gran. Her ble Berte født i 1764. Hun er den mest kjente av sagnfortellerne til Asbjørnsen. Vi treffer henne i «En signekjerrings fortellinger» (1843) som hovedperson i «En aftenstund i et proprietærkjøkken» og i «Berte Tuppenhaugs Fortellinger» (Norske Huldre-eventyr og Folkesagn 1845). Hun døde i 1840 som legdslem på Romerike.

Finner på Hadeland i 1686

De første sikre data om innvandringen på Hadeland finner vi i finnemanntallet fra 1686. Det ble tatt opp på Granavollen Tingstue 3. mars dette året.

Den 5. desember 1686 ble fogder og sorenskrivere pålagt, etter kongelig resolusjon, å foreta en nøyaktig beskrivelse (manntall) over samtlige finner innen landets grenser. Finnene møtte (etter ordre) til eksaminasjon. Grunnen til finnemanntallet var klager over finnene når det gjaldt skogshogst og bråtebrenning. Ved jakt og fiske voldte de mange steder også stor skade. Ved finnemanntallet fikk man ikke bare rene navnelister, men også inngående kjennskap til finnenes fødested, familieforhold, bosteder og arbeid, dessuten deres økonomiske og rettslige forhold.

Følgende personer fra det daværende Hadeland er nevnt i 1686-manntalet:

Bertil Einavollen. 50 år. Født i Sverige, i Helsingland, av finske foreldre. Har vært i Norge i cirka 14 år. Er husmann og bor på Teiterud², som tilhører Gran prestegard. Er gift med en norsk kvinne. Han har ingen barn med henne. Med den første kona, som var finsk, har han 4 barn. En sønn Andreas, som er 18 år gammel, er i tjeneste hos en bonde i Toten prestegjeld. To av hans døtre tjener her i bygda. Det siste barnet er hjemme. Det høres ingen klagemål over ham.

Ola Helgedalen. 45 år. Født i Sverige. Hans far var svensk, men moren hadde finske foreldre. Han bor i Helgedalen (Hadelands Almenning) på en plass med samme navn. Gift med en finsk kvinne. Har 8 barn. Har ingen «løsgjenger» boende hos seg. Gardene Grinåker, Dælin, Hov og andre likte ikke at Ole Helgedalen holder til i deres seterområde. Ellers er det ingenting å utsette på ham.

Bent Bentsen. 43 år. Født i Hurdal. Hans far var svensk og hans mor norsk. Bor på en rydningsplass kalt Røsåsen i Hadelands Almenning, 3 mil fra hovedkirken (Gran). Gift med en norsk kvinne. Har 5 sønner og 1 datter. Den eldste sønnen heter Anders og er cirka 10 år gammel. De andre barna, Ole, Bent, Kristen og Bendix er yngre. Han har også en datter. Ingen løsgjenger bodde hos ham.

Anders Bentsen er bror til Bent Bentsen. Bor i Røssumsåsen (Røsåsen), en tidligere seter under Røysom-garda i Tingelstad. Plassen ligger i allmenningen.

² Teiterud og noen gardsnummer på vestsida av Einavatnet ble i 1851 ført over til Vestre Toten Prestegjeld.

Gift med en norsk kvinne. Har 3 døtre. Huser ingen løsgjengere.

Paul Svartungen er født i Sverige av finske foreldre. Bor i Skrukkelia³ i Hadelands Almenning, på grensa mellom Hurdal og Toten. Bor 3 ½ mil fra Gran kirke. Lever av bråtehogst. Gift med en finsk kvinne. Han er 35 år gammel og har 4 små barn, 3 sønner og 1 datter. Ingen løsgjengere er hos ham.

Nils Jakobsen er husmann. Bor i Skrukkelia hos Mikkel Skrukkelia. Bruket tilhører (ligger i) Hadeland. 40 år gammel. Født i Sverige av finske foreldre. Er skomaker. Gift med en finsk kvinne. Har 4 sønner, som er Sigfried, Anders, Erik og Nils. Den eldste er cirka 15 år gammel. Alle guttene bor hjemme hos ham.

Pål Eriksen er født i Skrukkelia. Faren er finsk. Mora er norsk. Er 32 år gammel. Gift med en finsk kvinne (som er født i Norge). Assessor Anders Simensen eier området rundt plassen. Har 2 sønner (Paul og Erik). Den eldste er 3 år. Han har dessuten 1 datter.

Johannes Jensen er husmann i Skrukkelia grend. Født i Sverige av finske foreldre. 35 år gammel. Arbeider som skomaker. Bor på assessor Anders Simensens eiendom. Er gift med en norsk kvinne. Har 4 barn, 2 sønner (Pål og Peder) og 2 døtre.

Mikkel Simensen er født i Sverige av finske foreldre. Cirka 50 år gammel. Har bodd i Skrukkelia i cirka 18 år. Er jordbruksmann i Skrukkelia. Assessor Anders Simensen er «landherren» hans. Huser ingen løsgjengere.

Thomas Skrukkelia er cirka 100 år gammel. Sønnen møter for han på tinget. Faren er født i Finland. Har bodd i Skrukkelia i over 40 år. Han har 6 barn, 4

Slik ser det ut på den gamle finneplassen Finnerud i Jevnaker i dag. Illustrasjon fra Thore Desseruds bok «I helvete skal du brenne, ikke her». Utgitt 2017. Foto: Jørn Haakenstad, avisen Hadeland.

³ Tilhørte på denne tida Hadeland, se over.

gutter og 2 døtre. Assessor Anders Simensen er «landherren» hans. Huser ingen løse folk.

Per Halvorsen bor i Skrukkelia. Han er født av norske foreldre. Er 32 år. Gift med en norsk kvinne. Har 3 barn, 2 sønner og 1 datter. Svarer landskyld til assessor Anders Simensen. Huser ingen løse mennesker.

Mikkel Seter er født av norske foreldre i Eidsvoll sogn. Er cirka 40 år. Har fått bevilling av assessor Anders Simensen til å bygge seg hus på en gammel bråte i Skrukkelia. Er gift med en norsk kvinne og har 2 små barn. Det er ingenting å utsette på ham.

Erik Bjørtomt er født i Skrukkelia av finske foreldre. Bruker en rydningsplass i Skrukkelia. Er cirka 50 år gammel. Gift med en norsk kvinne. Har en sønn ved navn Thomas. Rydningsplassen Bjørtomt er assessor Simensens eiendom.

Skrukkelias gardparter og Bjørtomt ligger i Hadelands Almenning, 3 mil fra Grans kirke. Finnene har i løpet av 50 år hogd ut skogen og brent bråte. På vinteren kan ingen komme dit uten ski eller truger. Assessor Simensen eier marka. Han levde fra 1628 til 1696 og var eneier av Hadelands Almenning fra 1683. Allmenningen ble i hans slekt i 74 år.

Anders Andersen født i Sverige (Nya Kopparberg) av finske foreldre. Er over 50 år. Plassen heter Lysingen. Gift med en norsk kvinne. Har en sønn, som er gift og bor hos ham. Huser ingen løsgjengere.

Lars Pedersen er født i Norge. Hans far var finsk. Hans mor var norskfødt. Kona møtte for han. Han har et stykke rydningsland sørøst for Teiterud. Stedet de bor på kalles Villåsen. Har et lite guttebarn. Ingen løsgjengere hos ham. Søker kirke på Hadeland. Assessor Anders Simensen eier allmenningen.

Lars Johansen er født i Finland. Har vært i Norge i 25 år. Cirka 50 år gammel. Er gift med en norsk kvinne. Har 4 barn. En sønn Johannes er i 5 årsalderen. De andre barna er jenter. Bor ved Kjølveien øst for Eina-fjorden på Toten. Bleiken-gardene på Hadeland eier grunnen. Han og familien besøker kirke på Hadeland.

Jens Henriksen er født i Sverige. Rydningsplassen heter Amundrud, og ligger i Nord-Moen på Hadeland. Bykslingseddelen er datert den 31. mai 1662. Er cirka 60 år. Gift med en finsk kvinne. Har 7 barn. Lever ordentlig og skikkelig i menigheten.

Anders Andersen er finne og bor i allmenningen, som assessor Anders Simensen eier. Han møtte ikke. Mattis Snellingen svarte at han er «ud paa landet och beder om sin føde.» Har en liten plass som heter Langen (Finnlangen eller Moldenlangen). Er gift med en finsk kvinne. Har 3 sønner. To er gifte og er reservesoldater. Den tredje sonnen er hjemme. Det samme er en datter. Ingenting galt høres om ham og han huser ingen løse folk.

Markus Knutsen. Bor i skogen ved Langen. Har sitt husvære her. Cirka 40 år

gammel. Har vært i Norge i 14 år. Møtte ikke. Skal ha vært i Sverige og hentet arv. Er gift med en finsk kvinne. Arbeider med forskjellig. Har 3 små barn, 2 sønner og 1 datter. Det vites ellers lite om ham.

Henrik Høvra møtte ikke sjøl. Sønnen Erik møtte for ham. Henrik er født i Sverige. Rydningsplassen ligger øst for Guldensemra. Henrik Høvra med sønner og løsfinner hogg ut skog uforsvarlig og brente bråter. Assessor Anders Simensen meldte dem, og Henrik ble dømt for ulovlig hogst og til å forlate landet. Henrik Høvra har 6 barn, 3 sønner og 3 døtre. Søker kirke og ting og betaler tiende. Han var cirka 80 år gammel og har vært i Norge i 30 år.

Pål Tveita. Er født i Finland. Møtte ikke. Bruker en ødegard i bygda som tilhører kirken (Tveita i Lunner). Gift med en finsk kvinne. Cirka 70 år gammel. Har bodd over 30 år i Norge. Har 5 barn, 3 gutter og 2 jenter. Ikke noe galt kan sies om ham.

Mattis Snellingen er født i Sverige av finske foreldre. 60 år gammel. Gift med en finsk kvinne. Bor i allmenningen, som assessor Anders Simensen eier, på en heller liten plass som heter Snellingen. Har 3 barn. Alle sønner. Den eldste er Mattis (cirka 15 år). De andre, Anders og Paul, er små. Mattis huser ingen løsgjengere, er en heller skrøpelig mann, som møtte selv. Ikke noe galt kan sies om ham. Plassen ligger i Lunner.

Mattis Gagnumseter (Lunner). Født i Sverige av finske foreldre. Er cirka 48 år gammel. Kom med sine foreldre hit til landet under Hannibalsfeiden (1644-

Den gamle finneboplassen Snellingen er et populært turmål. Her er Hadeland Turlag på tur til Øvre Snellingen høsten 2004. Foto: Harald Hvattum.

45). Bor i allmenningen ved Harestua. Assessor Anders Simensen eier allmenningen. Han har et heller lite bruk. Han har finsk kone og 5 små døtre. Svigermora bor hos ham. Ingen løsgjengere. Ikke noe galt kan sies om ham.

Lars Pedersen (Jevnaker) bor i allmenningen, 5 fjerdings vei fra Jevnaker hovedkirke. Møtte ikke. Sønnen Nils er til stede og forteller at faren er født i Sverige av finske foreldre i Helsingland. Faren er cirka 100 år gammel, noe som også bekreftes av andre. Hans kone er finsk og ved noenlunde samme alder. Har 3 barn, nemlig Nils som har vært soldat i 11 år og 2 døtre som er gifte. Nils er gift med en finsk kvinne og har 2 jenter. Han bor hos faren. Plassen kalles Gjerdingen. Assessor Anders Simensen eier allmenningen. Ingen løsfinner eller andre løsgjengere er hos ham. Ikke noe galt å si om ham.

Per Brattholt bor på en ødegard i Lunner sogn (tidligere Jevnaker sogn) som kalles Brattholt. Født av finske foreldre i Hakadal. Hans foreldre er gamle mennesker som bor hos ham. Hans bror og søster tjener også hos ham. Han har sjøl vært soldat i 6 år og er det fortsatt. Er gift med en finsk kvinne. Har 2 små barn, 1 datter og 1 sønn. Lever skikkelig i menigheten.

Amund Skjerva (Lunner). Ca 30 år gammel. Født av finske foreldre på Hadeland. Har vært soldat i 10 år. Bor på en rydningsplass i allmenningen en fjerdings vei fra bygda. Plassen eies av assessor Anders Simensen. Kalles i dag også Skjerva. Er gift med en norsk kvinne. Har 2 barn, 1 sønn og 1 datter. Det er ellers ingen «løse» folk hos ham.

Ole Larsen (Lunner) er husmann. Bor på en rydningsplass som kalles Hansekleva (Bilit 66/18 og Røste (Hanseklevan 66/11 og 21)). Er født av finske foreldre i Sverige. 56 år gammel. Har bodd i Norge i cirka 40 år. Er gift med en finsk kvinne. Har 5 barn, 2 sønner og 3 døtre. Har ellers ingen løsgjengere hos seg og lever anstendig og ordentlig i menigheten.

Per Sigfridsen (Lunner) er husmann. Bor på en slåttødegard i bygda. Født av finske foreldre i Sverige. Cirka 60 år gammel. Har vært i Norge i 23 år. Har 7 barn, 4 gutter og 3 jenter. Den eldste gutten, Bertil, har vært soldat i 10 år. Den nesteldste, Ole, har tjeneste i bygda og er cirka 14 år. Steffen og Fredrik er hjemme, mens døtrene er ute av hjemmet. Han lever skikkelig og anstendig i menigheten og livnærer seg ved arbeid i bygda. Slåttødegarden kan være Finnevudsetra i Jevnaker.

Det er også finner som kan ha tilknytning til Hadeland registrert i nabodistrikene.

Fra et manntall oppatt på Mork tingstue på Eidsvoll den 6. januar 1686 kan vi lese følgende:

Per Persen Øyangen (Ømug) født i Sverige av finsk folk og Laurits Lauritzen

(*Lars Larsen*) Øyangen (Ømug) født av finner i Sverige. De har bygslet plassen Øyangen (Ømug). Per har 4 sønner. Lars har 3 sønner. Skogen (allmenningen) eies av assessor Anders Simensen. De arbeider mest som handverkere.

Fra tinget for Lands prestegjeld den 24. februar 1686 finner vi registrert følgende finne:

Jakob Persen (Søndre Land og Gran). Født i Sverige. 57 år gammel. Gift med en svensk kvinne. Bor på en ødegard som kalles Hond (Horn). Er vel helst Nore Horn i Søndre Land. Bodde før på Smedbøle (42/1) – Sundsbølle – på Hennung i 4 år. Flyttet deretter til Horn. Har vært her i 10 år og har 4 barn. Gardsskogen er for det meste ødelagt av bråtebrenning. Forholder seg skikkelig både til kirken og tinget.

Finnemanntallet fra 1686 gir oss sikre opplysninger om enkelte finner og deres boplasser i de ulike bygdelagene på Hadeland. I finnemanntallet var man også interessert i «løse finner» eller løsgjengere. Disse personene levde ofte et omvandrende liv mellom de ulike finneplassene. De levde av jakt, fiske og bråtebrenning og skapte slik et skarpt motsetningsforhold til bygdefolket når det gjaldt seterbruk og skogbruk generelt.

Navn på Hadeland som kan fortelle om finnebosetningen i distriket

Navn med stavelsen fall

Finnene svidde (brente ned) av skogen og sådde rug eller roer i aska. Dette kalles *svedjebruk* eller *bråtebrenning*. Slik fikk de navnet svefinner eller rugfinner. Vi kan vel si at nesten alle stedsnavn med *fall* har noe med finsk svedjebruk eller bråtebrenning å gjøre. De felte nemlig grantrærne (et fall) før «de tente på». Slik ble til dels store skogsområder brent ned.

Falla-brukene i Skrukkelia er typiske for dette «skogfallet». *Bentefallet* (-falla), som bruket (bruka) heter, har fått navn etter Bent Bentsen i Røsåsen. Det lå ellers andre finneplasser i Falla-området. I nord Fallhauglykkja, i øst Botnelykkja. Bruskedalen ligger mellom Falla og Røsåsen. (Brusk er ei klyngje av strå eller små vekster, kvast). På motsatt side av dalen, rett opp for Falla-bruka, i Tingelstad Almenning, ligger *Bustefallet* og *Bustefallhaugen*. Rimeligvis et gammelt finnetorp basert på svedjebruk.

På vestsida av Randsfjorden, øst for Velmunden, ligger *Fallakampen* (596 meter over havet). Ut mot Jevnaker ligger bruka *Falla* (nordre 162/3, midtre 159/7 og søndre 159/2). På disse stedene har det vært nedbrenning av skog. Om dette har vært gjort av finner eller nordmenn er vanskelig å si. Husmannsbruk ble også dannet ved bråtebrenning.

Langfallhaugen (nordst i Gran Almenning) tyder på sikker svedjebrenning. Kanskje utført av finner fra Skrukkelia.

I Brandbu Almenning har vi tre navn som tyder på svedjebrenning. *Østefallhaugen* og *Østefallmyra* ligger rett øst for Hennung-saga. *Oskebakka* sør for Søtholet kan tolkes som bakker fulle av aske etter brenning. Til sist har vi *Jensfallet* i nærheten av Torsetra.

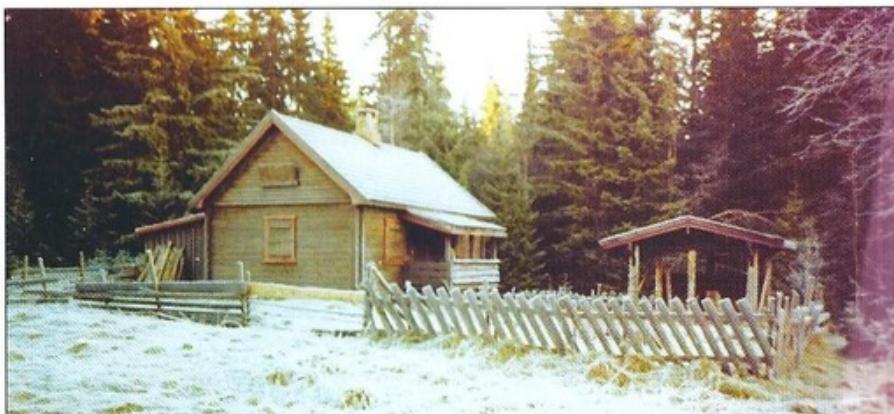
Finn som førsteledd i stedsnavn

Finnlangen, *Finnerud* (182/8 Gran), *Finnerud* (119/4 Jevnaker), *Finnerudsetra*, *Finstad* og *Finntjernet* (Jevnaker) er alle navn som kan være av finsk opphav. *Finnlaus* (14/4) i vestre Lunner har rester etter gammel finnebebyggelse på eiendommen. På Øståsen, i nærheten av Snellingen, har vi et sikkert minne om bråtebrenning i navnet *Finnbråtåa*.

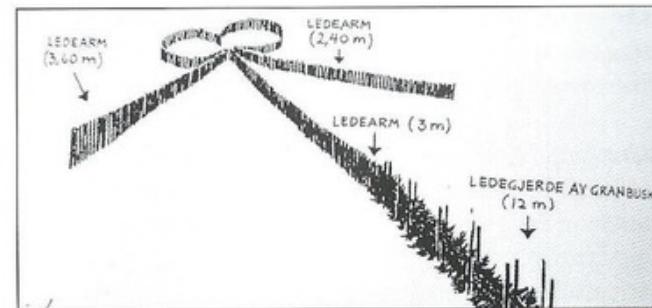
Alle navn med finn trenger ikke å ha noe med finner å gjøre. Finngras eller finnskjegg (*nardus stricta*) kan også ligge til grunn for navnet (jfr. *Finnskjeggholen* i Tingelstad Almenning). *Finnepllassen* ved Samsjøen i Ådalen er ryddet av finner. Trass i en viss tilknytning til Hadeland, ligger disse likevel utafor vårt område.

Navn som har sammenheng med badstue

Finnene var et utpreget renslig folkeferd, noe navnet *Badstua* tyder på. Christopher Hammer (1720-1804) sier i «Sogne-Beskrivelse over Hadeland udi Aggershus Stift» i 1780-årene: «For sundhets skyld blev i gamle dager brugt Bad og Badstuer, ligesom nu hos Skov-finnene i deres Finne-badstuer.» Av og til finnes badstunavn langt inne på skogen, ofte flere kilometer fra nærmeste gard.

Badstua i Moen. Foto: Bjørn Liaklev.

Tegning av kattise.
Fra Asbjørn Fossens
bok «Historien om de
norske skogfinnene».

Det tyder på at det har vært en finnebadstue. Sørøst for Ragnhildrud i Moen ligger et lite bruk *Badstua* (150/3).

På Bleiken (Ruen) ligger *Badstubakken* (46/10). Disse er ganske sikkert finnetorp. Ellers (senere) ble badstuene brukt til å tørke korn i, fortrinnsvis lin. I Lynnebakka i Gran var det også en boplass som hette *Badstua*. Den er nedlagt og tuftene er borte.

Kattise-navn

Kattise er et østlig fiskeredskap (ruse), kjent fra Russland og Finland. Finnene var flinke fiskere som benyttet seg av dette redskapet. Vi finner 2 kattise-navn på Hadeland. Det ene finner vi i Haukfjorden (Hauken) på Bjonskogen. Kan ha en viss forbindelse med *Finnepllassen* ved Samsjøen i Ådalen. Det andre kattise-navnet finner vi vest i Harestuvatnet (Kattisvika).

Allmenningsgrensene ble endelig bestemt i 1781. I den forbindelse finner vi navnet «*Katis-Vigen*» i Harestue vandet» i den østre allmenning. Senere finner vi navnet «*Katisviken* i Harestuvatnet.» Kattise indikerer at det er finnebosetting i nærheten.

Fornavn knyttet til finnebosetning

Fornavn som *Bertil*, *Elina*, *Henrik*, *Thomas* og *Mattis* tyder på finsk opprinnelse. Jfr. navnet *Mattisrud* (152/2) i Mjønvall. Navnet er nevnt i skattematrikkelen over Gran 1886 og 1904.

Bråten og Voll i navn kan tyde på finnebosetning

I «Hadeland Bygdebok» bind 3, side 283, kan vi lese følgende.: «Over hele almenningen (Brandbu) finnes en mengde bråter. Bråtebrenning med etterfølgende såing av rug var jo i gamle dager en alminnelig dyrkingsform. Nu dekker utmerket skog disse bråter.»

Følgende bråter blir nevnt: *Vedtjernsbråten*, *Nybråten*, *Persbråten*, *Kjosbråten*, *Knutsbråten* og *Jølsbråten*. Dette kan jo like gjerne være gamle, finske

svedjebråter som bråter brent av nordmenn, siden det ikke ble reist boplasser her. Ellers kan nevnes *Knattefinnen*, som bodde ved Avrillen i Gran Almenning. Han skulle etter sagnet ha større rugavling på bråtene sine enn de største gardsbruken i Gran hadde.

Finnemantallet i 1686 regner opp 11 husstander i Skrukkelia. Blant enkelte navn som henger sammen med finneinnvandringa, er *Vollenga*. Finnene brukte å voll-legge bråtene etter 3 år. Bråten ble til voll. *Woldengen* (147/7 og 8) i Moen øst for Jaren het opprinnelig Svenskerud. Det har fått sitt nåværende navn etter eierens bestemor, Anne Margrethe Vollenga, som var fra bruket Vollenga i Skrukkelia.

På *Sagvollen* ved Vassbråa i Gran Almenning bodde Jan og Dorthe Sagvolden (født i henholdsvis 1825 og 1827). De skal begge ha finsk opphav. Etterlater seg slekt i Gran. Jan Sagvoldens egentlige navn var Jan Eriksson Østerborn. Han var fra Lafallshøjden i Gunnarskog i Vestre Värmland, cirka 2 mil nord for Arvika. Jan døde på Sagvollen 1913. Dorthe døde 1917. Begge er gravlagt ved Søsterkirkene.

Andre navn fra området vårt med tilknytting til finnebosetting

Ved garden Lundberg i Skrukkelia finner vi et navn *sylta*, som skal komme av det finske silta (bru eller vadested på norsk). *Illebrent* ved Fjellsjøkampen i Skrukkelias stammer fra svedjebrenning (eller lynnedsdag?).

Navnet *Rugrota* kan kanskje tyde på finsk opphav. Rugrota (gnr 253/10), Rugrota (287/7) ligger begge i Ålsbygda (Gran), mens Rugrota (282/5) ligger opp for Jaren. Bruket Rugrota i Skrukkelia forsterker tanken om at dette navnet må representere et finnetorp.

Brynsås øverst i Moen sies også å ha vært finnepllass.

Banken (gnr 148/10) opp for Moen kirke kan kanskje være det finske pankko, som er navnet på benken foran/ved siden av finnenes røykovn. Embret Feier, som var fra Høgkorsa, fikk med seg stabburet hjemmefra da han flyttet til Banken i 1860. Familien har brukt plassen fra før 1865.

Skapalen (271/15) er nevnt i matrikkelen fra 1647. Bruket ligger attunder Hvalabykampen (Rånaßen), og kan også ha finsk opphav.

Inne på øståsen i Gran Almenning finner vi to sannsynlige finneplasser, nemlig *Skjellbreia* (290/2) og *Våja* (290/9). I Skjellbreia er kårbygningen bygd før 1782. Mye tyder også på at *Sørli* (Mørkhus 268/9 og 28) er et finnetorp. Våningshuset er fra 1700-tallet.

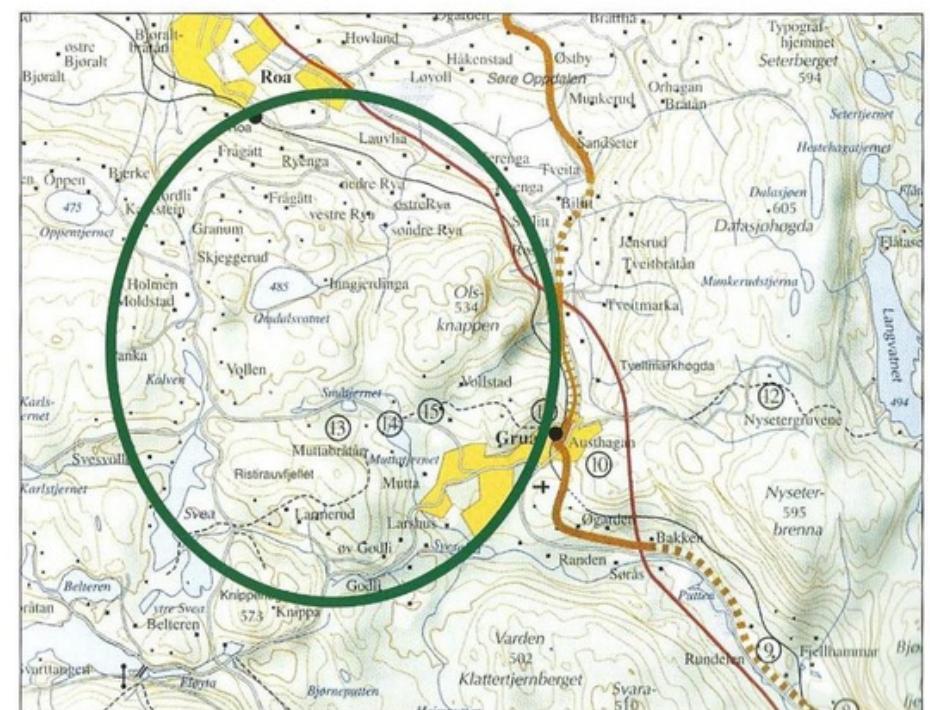
Tingbøkene fra 1650- og 1660-årene forteller om Pål Finne på *Hovland* (gnr 60/1 eller 60/3 Lunner), om Mattis Finne på *Solbjør* (63/1 Lunner) og om Jon Pedersen Finne på *Rya* (Lunner). Rydningsmannen Johannes Henriksen bodde

i 1655 på plassen *Grua*, som var ryddet i allmenningen. Det var sannsynligvis en finneplass. I 1667/68 bodde en Anders finne på Grua. Han var av finsk opprinnelse og bodde på en nyryddet plass som hørte til Grua forteller Per Otto Asak i «Årbok for Hadeland» 2016.

Lengst nord i Nordmarka (i Lunner kommune) finner vi ei lita finnegrend med bruket *Panka*, *Mutta*, *Rya*, *Muttabråtan*, *Beltern*, *Svesvollen* og *Viggerhagen*. De fleste navna er noe usikre når det gjelder finsk tilknytting. Omrent alle ligger nord for vatnet *Mylla*. Mylla er neppe finsk. Eva Huseby skriver i «Årbok for Hadeland» 2012 at navnet er synonymt med det svenske ordet mylla, som tyder matjord eller smuldret jord. Hun sier videre at ordet kan ha blitt brakt til Norge av svensktalende skogfinner (altså 2. generasjonsfinner). Denne forklingen på navnet synes å være akseptabel.

Mutta (67/3) kan henge sammen med den finske matretten mutti. Navnet kan også komme av gruveuttrykket å mute, som betyr å sikre seg rett til (noe). Litt vest for Mutta ligger Muttabråtan.

Panka (Lunner 27/5) betyr benken foran, ved siden av, finnenes røykovn. Det

Innenfor denne sirkelen er det mange finnebosettingsnavn i Lunner. Utsnitt fra kartet «Den Bergenske kongeveg gjennom Lunner». Utgitt av Lunner kommune 1996.

er den nederste delen av røykovnen. Benken ble brukt som sitte- og liggeplass, særlig vinterstid. Kømmer av det finske ordet *pankko*. Benken ved siden av ovnen.

Rya (Lunner 91/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7). Navnet kommer av finsk *riihı*, som er tørkehuset for svedjerugen.

I samme område ligger *Ristirauvfjellet* som kan ha finsk opphav. *Risti* er finsk for kors og *rauti* for jern. Altså Korsjernfjellet.

De sørligste finneplassene i Lunner er omtalt i Egil Collett Aabels: «Nordmarksfolk. Plasser og slekter gjennom 300 år.»

Elgstøa ved Gjerdingen er en gammel finneplass fra 1600-årene. *Finnstad* mellom Aklangen og Skarvatnet. Det var finner som ryddet plassen. Den het til å begynne med Finnjern.

Gjerdingen er en annen plass. Finnemanntallet viser at Lars Pedersen (100 år) bodde her (1686). Både han og sonnen har finske koner. Den gamle fiskeinngreningen «gjerde» kan forklare navnet. *Katnosa* ble muligens ryddet av finner på 1600-tallet. Nord i Store Sandungen ligger *Sandungskalven* som også er en gammel finneplass. Det skal finnes finnegraver nord for plassen. *Østbråtan* ligger i nærheten av Katnosa-plassen. En sikker finneplass. I innmarka er det tuer og hauger som skal være finnegraver.

Når jeg har lagt såpass stor vekt på finnebygda Skrukkelia, skyldes det finnemanntallet fra 1686. Skrukkelia tilhørte på den tida Hadeland, og de finnene som slo seg ned i Hadelandsbygdene, hadde sitt utspring i Skrukkelia. Når det gjelder finnene sør i Lunner, er jeg mer usikker på opphavet. De kan like gjerne være finner fra Nordmarka som fra Skrukkelia.

Motsetning mellom nordmenn og finner

Motsetningene mellom nordmenn og finner var opprinnelig store. Finnene tok i bruk områder hvor bøndene hadde hatt allmenningsrett til setring, ved, jakt og fiske. Det ble derfor mange konfrontasjoner med bygdefolk. Finnenes uforståelige språk gjorde det heller ikke lettere for nordmennene å godta inntrengerne. Finnemanntallet i 1686 er et resultat av disse motsetningene.

Finnene som vandret vestover til Skrukkelia og Hadeland, glei raskere inn i det norske samfunnet enn finnene ved riksgrensa. Finnene i vårt område var helst 2. og 3. generasjonsfinner.

Etter hvert kom finnene til å stå på god fot med bønder og bygdefolk. Språklig problemer ble utvasket og blandingskteskap vanlig, og finnene rettet seg etter norsk lov og rett. Finnene var et sterkt folkeslag som med sin dyktighet har satt spor etter seg i det hadelandske folkelynnnet. Den finske sisu lever fortsatt i mange slekter på Hadeland.

Kilder

Alm, Jens M.: Hadeland Almenning gjennom tidene. Utgitt 1975.

Christensen, Trygve: Skogfinner og finnskoger. Oslo 2002.

Fossen, Ashjørn: Historien om de norske skogfinnene. Oslo 1992.

Hadeland Bygdebok III og IV.

Molstadkvern, Jacob: Gamalt frå Hadeland. Hefte nr. 7, 1942.

Ribsskog, Øyvin: Eventyrkongen og Romerike. Universitetsforlaget 1966.

Winge, Harald (redaktør): Finnemanntallet 1686. Oslo 1990.

Aabel, Egil Collett: Nordmarksfolk. Plasser og steder gjennom 300 år. Oslo 1985.

Årbok for Hadeland. Diverse utgaver.

Slik ser det ut på to av de gamle finnebosetningene i Lunner i dag, Muttabråtan (øverst) og Panka. Foto: Ester Haga 2018.

gutter og 2 døtre. Assessor Anders Simensen er «landherren» hans. Huser ingen løse folk.

Per Halvorsen bor i Skrukkelia. Han er født av norske foreldre. Er 32 år. Gift med en norsk kvinne. Har 3 barn, 2 sønner og 1 datter. Svarer landskyld til assessor Anders Simensen. Huser ingen løse mennesker.

Mikkel Seter er født av norske foreldre i Eidsvoll sogn. Er cirka 40 år. Har fått bevilling av assessor Anders Simensen til å bygge seg hus på en gammel bråte i Skrukkelia. Er gift med en norsk kvinne og har 2 små barn. Det er ingenting å utsette på ham.

Erik Bjørtomt er født i Skrukkelia av finske foreldre. Bruker en rydningsplass i Skrukkelia. Er cirka 50 år gammel. Gift med en norsk kvinne. Har en sønn ved navn Thomas. Rydningsplassen Bjørtomt er assessor Simensens eiendom.

Skrukkelias gardparter og Bjørtomt ligger i Hadelands Almenning, 3 mil fra Grans kirke. Finnene har i løpet av 50 år hogd ut skogen og brent bråte. På vinteren kan ingen komme dit uten ski eller truger. Assessor Simensen eier marka. Han levde fra 1628 til 1696 og var eneier av Hadelands Almenning fra 1683. Allmenningen ble i hans slekt i 74 år.

Anders Andersen født i Sverige (Nya Kopparberg) av finske foreldre. Er over 50 år. Plassen heter Lysingen. Gift med en norsk kvinne. Har en sønn, som er gift og bor hos ham. Huser ingen løsgjengere.

Lars Pedersen er født i Norge. Hans far var finsk. Hans mor var norskfødt. Kona møtte for han. Han har et stykke rydningsland sørøst for Teiterud. Stedet de bor på kalles Villåsen. Har et lite guttebarn. Ingen løsgjengere hos ham. Søker kirke på Hadeland. Assessor Anders Simensen eier allmenningen.

Lars Johansen er født i Finland. Har vært i Norge i 25 år. Cirka 50 år gammel. Er gift med en norsk kvinne. Har 4 barn. En sønn Johannes er i 5 årsalderen. De andre barna er jenter. Bor ved Kjølveien øst for Eina-fjorden på Toten. Bleiken-gardene på Hadeland eier grunnen. Han og familien besøker kirke på Hadeland.

Jens Henriksen er født i Sverige. Rydningsplassen heter Amundrud, og ligger i Nord-Moen på Hadeland. Bykslingseddelen er datert den 31. mai 1662. Er cirka 60 år. Gift med en finsk kvinne. Har 7 barn. Lever ordentlig og skikkelig i menigheten.

Anders Andersen er finne og bor i allmenningen, som assessor Anders Simensen eier. Han møtte ikke. Mattis Snellingen svarte at han er «ud paa landet och beder om sin føde.» Har en liten plass som heter Langen (Finnlangen eller Moldenlangen). Er gift med en finsk kvinne. Har 3 sønner. To er gifte og er reservesoldater. Den tredje sonnen er hjemme. Det samme er en datter. Ingenting galt høres om ham og han huser ingen løse folk.

Markus Knutsen. Bor i skogen ved Langen. Har sitt husvære her. Cirka 40 år

gammel. Har vært i Norge i 14 år. Møtte ikke. Skal ha vært i Sverige og hentet arv. Er gift med en finsk kvinne. Arbeider med forskjellig. Har 3 små barn, 2 sønner og 1 datter. Det vites ellers lite om ham.

Henrik Høvra møtte ikke sjøl. Sønnen Erik møtte for ham. Henrik er født i Sverige. Rydningsplassen ligger øst for Guldensemra. Henrik Høvra med sønner og løsfinner hogg ut skog uforsvarlig og brente bråter. Assessor Anders Simensen meldte dem, og Henrik ble dømt for ulovlig hogst og til å forlate landet. Henrik Høvra har 6 barn, 3 sønner og 3 døtre. Søker kirke og ting og betaler tiende. Han var cirka 80 år gammel og har vært i Norge i 30 år.

Pål Tveita. Er født i Finland. Møtte ikke. Bruker en ødegard i bygda som tilhører kirken (Tveita i Lunner). Gift med en finsk kvinne. Cirka 70 år gammel. Har bodd over 30 år i Norge. Har 5 barn, 3 gutter og 2 jenter. Ikke noe galt kan sies om ham.

Mattis Snellingen er født i Sverige av finske foreldre. 60 år gammel. Gift med en finsk kvinne. Bor i allmenningen, som assessor Anders Simensen eier, på en heller liten plass som heter Snellingen. Har 3 barn. Alle sønner. Den eldste er Mattis (cirka 15 år). De andre, Anders og Paul, er små. Mattis huser ingen løsgjengere, er en heller skrøpelig mann, som møtte selv. Ikke noe galt kan sies om ham. Plassen ligger i Lunner.

Mattis Gagnumseter (Lunner). Født i Sverige av finske foreldre. Er cirka 48 år gammel. Kom med sine foreldre hit til landet under Hannibalsfeiden (1644-

Den gamle finneboplassen Snellingen er et populært turmål. Her er Hadeland Turlag på tur til Øvre Snellingen høsten 2004. Foto: Harald Hvattum.

45). Bor i allmenningen ved Harestua. Assessor Anders Simensen eier allmenningen. Han har et heller lite bruk. Han har finsk kone og 5 små døtre. Svigermora bor hos ham. Ingen løsgjengere. Ikke noe galt kan sies om ham.

Lars Pedersen (Jevnaker) bor i allmenningen, 5 fjerdings vei fra Jevnaker hovedkirke. Møtte ikke. Sønnen Nils er til stede og forteller at faren er født i Sverige av finske foreldre i Helsingland. Faren er cirka 100 år gammel, noe som også bekreftes av andre. Hans kone er finsk og ved noenlunde samme alder. Har 3 barn, nemlig Nils som har vært soldat i 11 år og 2 døtre som er gifte. Nils er gift med en finsk kvinne og har 2 jenter. Han bor hos faren. Plassen kalles Gjerdingen. Assessor Anders Simensen eier allmenningen. Ingen løsfinner eller andre løsgjengere er hos ham. Ikke noe galt å si om ham.

Per Brattholt bor på en ødegard i Lunner sogn (tidligere Jevnaker sogn) som kalles Brattholt. Født av finske foreldre i Hakadal. Hans foreldre er gamle mennesker som bor hos ham. Hans bror og søster tjener også hos ham. Han har sjøl vært soldat i 6 år og er det fortsatt. Er gift med en finsk kvinne. Har 2 små barn, 1 datter og 1 sønn. Lever skikkelig i menigheten.

Amund Skjerva (Lunner). Ca 30 år gammel. Født av finske foreldre på Hadeland. Har vært soldat i 10 år. Bor på en rydningsplass i allmenningen en fjerdings vei fra bygda. Plassen eies av assessor Anders Simensen. Kalles i dag også Skjerva. Er gift med en norsk kvinne. Har 2 barn, 1 sønn og 1 datter. Det er ellers ingen «løse» folk hos ham.

Ole Larsen (Lunner) er husmann. Bor på en rydningsplass som kalles Hansekleva (Bilit 66/18 og Røste (Hanseklevan 66/11 og 21)). Er født av finske foreldre i Sverige. 56 år gammel. Har bodd i Norge i cirka 40 år. Er gift med en finsk kvinne. Har 5 barn, 2 sønner og 3 døtre. Har ellers ingen løsgjengere hos seg og lever anstendig og ordentlig i menigheten.

Per Sigfridsen (Lunner) er husmann. Bor på en slåttødegard i bygda. Født av finske foreldre i Sverige. Cirka 60 år gammel. Har vært i Norge i 23 år. Har 7 barn, 4 gutter og 3 jenter. Den eldste gutten, Bertil, har vært soldat i 10 år. Den nesteldste, Ole, har tjeneste i bygda og er cirka 14 år. Steffen og Fredrik er hjemme, mens døtrene er ute av hjemmet. Han lever skikkelig og anstendig i menigheten og livnærer seg ved arbeid i bygda. Slåttødegarden kan være Finnevudsetra i Jevnaker.

Det er også finner som kan ha tilknytning til Hadeland registrert i nabodistrikene.

Fra et manntall oppatt på Mork tingstue på Eidsvoll den 6. januar 1686 kan vi lese følgende:

Per Persen Øyangen (Ømug) født i Sverige av finsk folk og Laurits Lauritzen

(*Lars Larsen*) Øyangen (Ømug) født av finner i Sverige. De har bygslet plassen Øyangen (Ømug). Per har 4 sønner. Lars har 3 sønner. Skogen (allmenningen) eies av assessor Anders Simensen. De arbeider mest som handverkere.

Fra tinget for Lands prestegjeld den 24. februar 1686 finner vi registrert følgende finne:

Jakob Persen (Søndre Land og Gran). Født i Sverige. 57 år gammel. Gift med en svensk kvinne. Bor på en ødegard som kalles Hond (Horn). Er vel helst Nore Horn i Søndre Land. Bodde før på Smedbøle (42/1) – Sundsbølle – på Hennung i 4 år. Flyttet deretter til Horn. Har vært her i 10 år og har 4 barn. Gardsskogen er for det meste ødelagt av bråtebrenning. Forholder seg skikkelig både til kirken og tinget.

Finnemanntallet fra 1686 gir oss sikre opplysninger om enkelte finner og deres boplasser i de ulike bygdelagene på Hadeland. I finnemanntallet var man også interessert i «løse finner» eller løsgjengere. Disse personene levde ofte et omvandrende liv mellom de ulike finneplassene. De levde av jakt, fiske og bråtebrenning og skapte slik et skarpt motsetningsforhold til bygdefolket når det gjaldt seterbruk og skogbruk generelt.

Navn på Hadeland som kan fortelle om finnebosetningen i distriket

Navn med stavelsen fall

Finnene svidde (brente ned) av skogen og sådde rug eller roer i aska. Dette kalles *svedjebruk* eller *bråtebrenning*. Slik fikk de navnet svefinner eller rugfinner. Vi kan vel si at nesten alle stedsnavn med *fall* har noe med finsk svedjebruk eller bråtebrenning å gjøre. De felte nemlig grantrærne (et fall) før «de tente på». Slik ble til dels store skogsområder brent ned.

Falla-brukene i Skrukkelia er typiske for dette «skogfallet». *Bentefallet* (-falla), som bruket (bruka) heter, har fått navn etter Bent Bentsen i Røsåsen. Det lå ellers andre finneplasser i Falla-området. I nord Fallhauglykkja, i øst Botnelykkja. Bruskedalen ligger mellom Falla og Røsåsen. (Brusk er ei klyngje av strå eller små vekster, kvast). På motsatt side av dalen, rett opp for Falla-bruka, i Tingelstad Almenning, ligger *Bustefallet* og *Bustefallhaugen*. Rimeligvis et gammelt finnetorp basert på svedjebruk.

På vestsida av Randsfjorden, øst for Velmunden, ligger *Fallakampen* (596 meter over havet). Ut mot Jevnaker ligger bruka *Falla* (nordre 162/3, midtre 159/7 og søndre 159/2). På disse stedene har det vært nedbrenning av skog. Om dette har vært gjort av finner eller nordmenn er vanskelig å si. Husmannsbruk ble også dannet ved bråtebrenning.

Langfallhaugen (nordst i Gran Almenning) tyder på sikker svedjebrenning. Kanskje utført av finner fra Skrukkelia.

I Brandbu Almenning har vi tre navn som tyder på svedjebrenning. *Østefallhaugen* og *Østefallmyra* ligger rett øst for Hennung-saga. *Oskebakka* sør for Søtholet kan tolkes som bakker fulle av aske etter brenning. Til sist har vi *Jensfallet* i nærheten av Torsetra.

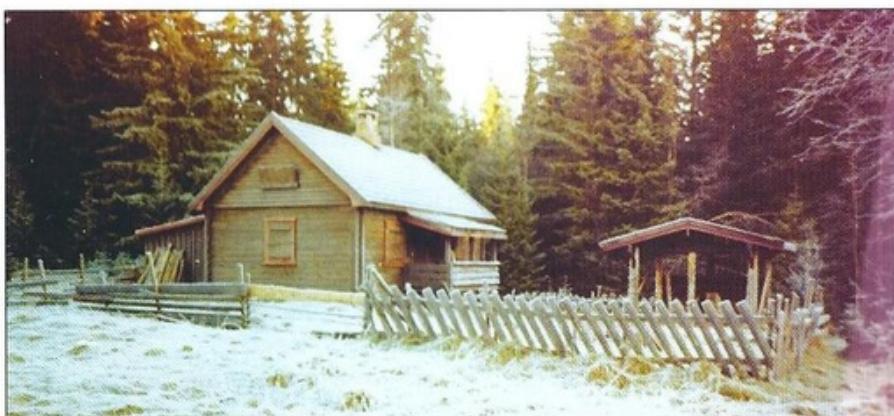
Finn som førsteledd i stedsnavn

Finnlangen, *Finnerud* (182/8 Gran), *Finnerud* (119/4 Jevnaker), *Finnerudsetra*, *Finstad* og *Finntjernet* (Jevnaker) er alle navn som kan være av finsk opphav. *Finnlaus* (14/4) i vestre Lunner har rester etter gammel finnebebyggelse på eiendommen. På Øståsen, i nærheten av Snellingen, har vi et sikkert minne om bråtebrenning i navnet *Finnbråtåa*.

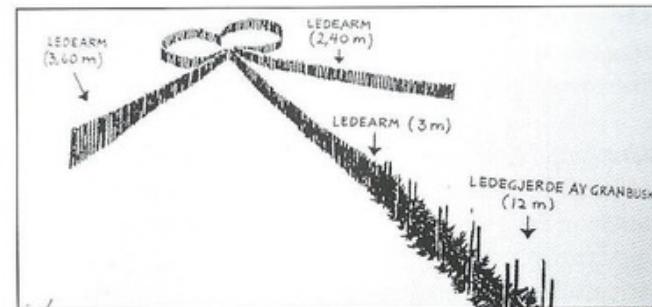
Alle navn med finn trenger ikke å ha noe med finner å gjøre. Finngras eller finnskjegg (*nardus stricta*) kan også ligge til grunn for navnet (jfr. *Finnskjeggholen* i Tingelstad Almenning). *Finnepllassen* ved Samsjøen i Ådalen er ryddet av finner. Trass i en viss tilknytning til Hadeland, ligger disse likevel utafor vårt område.

Navn som har sammenheng med badstue

Finnene var et utpreget renslig folkeferd, noe navnet *Badstua* tyder på. Christopher Hammer (1720-1804) sier i «Sogne-Beskrivelse over Hadeland udi Aggershus Stift» i 1780-årene: «For sundhets skyld blev i gamle dager brugt Bad og Badstuer, ligesom nu hos Skov-finnene i deres Finne-badstuer.» Av og til finnes badstunavn langt inne på skogen, ofte flere kilometer fra nærmeste gard.

Badstua i Moen. Foto: Bjørn Liaklev.

Tegning av kattise.
Fra Asbjørn Fossens
bok «Historien om de
norske skogfinnene».

Det tyder på at det har vært en finnebadstue. Sørøst for Ragnhildrud i Moen ligger et lite bruk *Badstua* (150/3).

På Bleiken (Ruen) ligger *Badstubakken* (46/10). Disse er ganske sikkert finnetorp. Ellers (senere) ble badstuene brukt til å tørke korn i, fortrinnsvis lin. I Lynnebakka i Gran var det også en boplass som hette *Badstua*. Den er nedlagt og tuftene er borte.

Kattise-navn

Kattise er et østlig fiskeredskap (ruse), kjent fra Russland og Finland. Finnene var flinke fiskere som benyttet seg av dette redskapet. Vi finner 2 kattise-navn på Hadeland. Det ene finner vi i Haukfjorden (Hauken) på Bjonskogen. Kan ha en viss forbindelse med *Finnepllassen* ved Samsjøen i Ådalen. Det andre kattise-navnet finner vi vest i Harestuvatnet (Kattisvika).

Allmenningsgrensene ble endelig bestemt i 1781. I den forbindelse finner vi navnet «*Katis-Vigen*» i Harestue vandet» i den østre allmenning. Senere finner vi navnet «*Katisviken* i Harestuvatnet.» Kattise indikerer at det er finnebosetting i nærheten.

Fornavn knyttet til finnebosetning

Fornavn som *Bertil*, *Elina*, *Henrik*, *Thomas* og *Mattis* tyder på finsk opprinnelse. Jfr. navnet *Mattisrud* (152/2) i Mjønvall. Navnet er nevnt i skattematrikkelen over Gran 1886 og 1904.

Bråten og Voll i navn kan tyde på finnebosetning

I «Hadeland Bygdebok» bind 3, side 283, kan vi lese følgende.: «Over hele almenningen (Brandbu) finnes en mengde bråter. Bråtebrenning med etterfølgende såing av rug var jo i gamle dager en alminnelig dyrkingsform. Nu dekker utmerket skog disse bråter.»

Følgende bråter blir nevnt: *Vedtjernsbråten*, *Nybråten*, *Persbråten*, *Kjosbråten*, *Knutsbråten* og *Jølsbråten*. Dette kan jo like gjerne være gamle, finske

svedjebråter som bråter brent av nordmenn, siden det ikke ble reist boplasser her. Ellers kan nevnes *Knattefinnen*, som bodde ved Avrillen i Gran Almenning. Han skulle etter sagnet ha større rugavling på bråtene sine enn de største gardsbruken i Gran hadde.

Finnemantallet i 1686 regner opp 11 husstander i Skrukkelia. Blant enkelte navn som henger sammen med finneinnvandringa, er *Vollenga*. Finnene brukte å voll-legge bråtene etter 3 år. Bråten ble til voll. *Woldengen* (147/7 og 8) i Moen øst for Jaren het opprinnelig Svenskerud. Det har fått sitt nåværende navn etter eierens bestemor, Anne Margrethe Vollenga, som var fra bruket Vollenga i Skrukkelia.

På *Sagvollen* ved Vassbråa i Gran Almenning bodde Jan og Dorthe Sagvolden (født i henholdsvis 1825 og 1827). De skal begge ha finsk opphav. Etterlater seg slekt i Gran. Jan Sagvoldens egentlige navn var Jan Eriksson Østerborn. Han var fra Lafallshøjden i Gunnarskog i Vestre Värmland, cirka 2 mil nord for Arvika. Jan døde på Sagvollen 1913. Dorthe døde 1917. Begge er gravlagt ved Søsterkirkene.

Andre navn fra området vårt med tilknytting til finnebosetting

Ved garden Lundberg i Skrukkelia finner vi et navn *sylta*, som skal komme av det finske silta (bru eller vadested på norsk). *Illebrent* ved Fjellsjøkampen i Skrukkelias stammer fra svedjebrenning (eller lynnedsdag?).

Navnet *Rugrota* kan kanskje tyde på finsk opphav. Rugrota (gnr 253/10), Rugrota (287/7) ligger begge i Ålsbygda (Gran), mens Rugrota (282/5) ligger opp for Jaren. Bruket Rugrota i Skrukkelia forsterker tanken om at dette navnet må representere et finnetorp.

Brynsås øverst i Moen sies også å ha vært finnepllass.

Banken (gnr 148/10) opp for Moen kirke kan kanskje være det finske pankko, som er navnet på benken foran/ved siden av finnenes røykovn. Embret Feier, som var fra Høgkorsa, fikk med seg stabburet hjemmefra da han flyttet til Banken i 1860. Familien har brukt plassen fra før 1865.

Skapalen (271/15) er nevnt i matrikkelen fra 1647. Bruket ligger attunder Hvalabykampen (Rånaßen), og kan også ha finsk opphav.

Inne på øståsen i Gran Almenning finner vi to sannsynlige finneplasser, nemlig *Skjellbreia* (290/2) og *Våja* (290/9). I Skjellbreia er kårbygningen bygd før 1782. Mye tyder også på at *Sørli* (Mørkhus 268/9 og 28) er et finnetorp. Våningshuset er fra 1700-tallet.

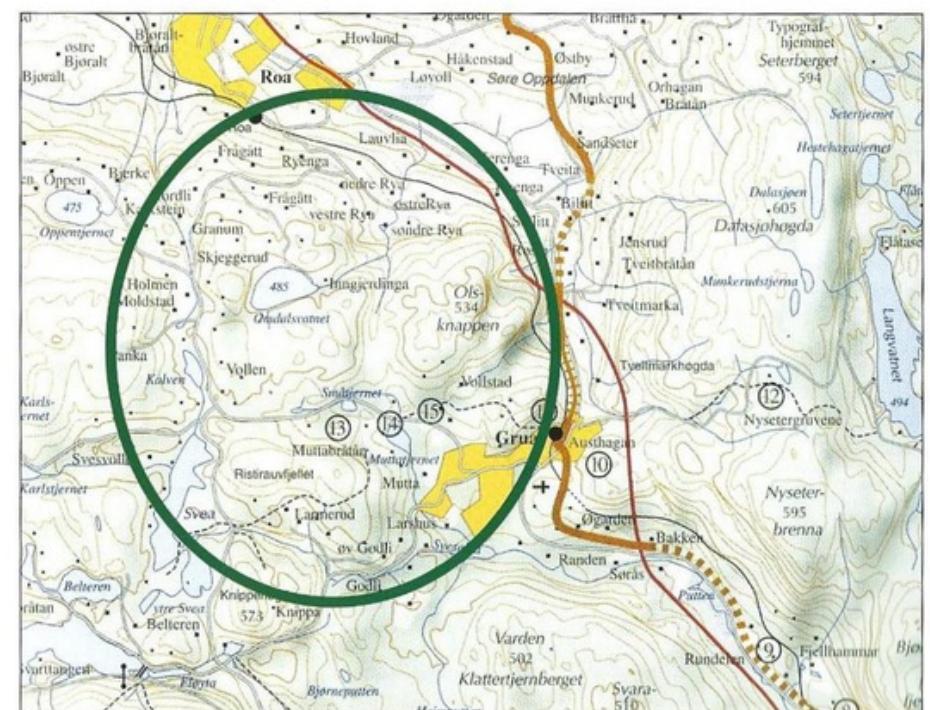
Tingbøkene fra 1650- og 1660-årene forteller om Pål Finne på *Hovland* (gnr 60/1 eller 60/3 Lunner), om Mattis Finne på *Solbjør* (63/1 Lunner) og om Jon Pedersen Finne på *Rya* (Lunner). Rydningsmannen Johannes Henriksen bodde

i 1655 på plassen *Grua*, som var ryddet i allmenningen. Det var sannsynligvis en finneplass. I 1667/68 bodde en Anders finne på Grua. Han var av finsk opprinnelse og bodde på en nyryddet plass som hørte til Grua forteller Per Otto Asak i «Årbok for Hadeland» 2016.

Lengst nord i Nordmarka (i Lunner kommune) finner vi ei lita finnegrend med bruket *Panka*, *Mutta*, *Rya*, *Muttabråtan*, *Beltern*, *Svesvollen* og *Viggerhagen*. De fleste navna er noe usikre når det gjelder finsk tilknytting. Omrent alle ligger nord for vatnet *Mylla*. Mylla er neppe finsk. Eva Huseby skriver i «Årbok for Hadeland» 2012 at navnet er synonymt med det svenske ordet mylla, som tyder matjord eller smuldret jord. Hun sier videre at ordet kan ha blitt brakt til Norge av svensktalende skogfinner (altså 2. generasjonsfinner). Denne forklingen på navnet synes å være akseptabel.

Mutta (67/3) kan henge sammen med den finske matretten mutti. Navnet kan også komme av gruveuttrykket å mute, som betyr å sikre seg rett til (noe). Litt vest for Mutta ligger Muttabråtan.

Panka (Lunner 27/5) betyr benken foran, ved siden av, finnenes røykovn. Det

Innenfor denne sirkelen er det mange finnebosettingsnavn i Lunner. Utsnitt fra kartet «Den Bergenske kongeveg gjennom Lunner». Utgitt av Lunner kommune 1996.

er den nederste delen av røykovnen. Benken ble brukt som sitte- og liggeplass, særlig vinterstid. Kømmer av det finske ordet *pankko*. Benken ved siden av ovnen.

Rya (Lunner 91/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7). Navnet kommer av finsk *riihı*, som er tørkehuset for svedjerugen.

I samme område ligger *Ristirauvfjellet* som kan ha finsk opphav. *Risti* er finsk for kors og *rauti* for jern. Altså Korsjernfjellet.

De sørligste finneplassene i Lunner er omtalt i Egil Collett Aabels: «Nordmarksfolk. Plasser og slekter gjennom 300 år.»

Elgstøa ved Gjerdingen er en gammel finneplass fra 1600-årene. *Finnstad* mellom Aklangen og Skarvatnet. Det var finner som ryddet plassen. Den het til å begynne med Finnjern.

Gjerdingen er en annen plass. Finnemanntallet viser at Lars Pedersen (100 år) bodde her (1686). Både han og sonnen har finske koner. Den gamle fiskeinngreningen «gjerde» kan forklare navnet. *Katnosa* ble muligens ryddet av finner på 1600-tallet. Nord i Store Sandungen ligger *Sandungskalven* som også er en gammel finneplass. Det skal finnes finnegraver nord for plassen. *Østbråtan* ligger i nærheten av Katnosa-plassen. En sikker finneplass. I innmarka er det tuer og hauger som skal være finnegraver.

Når jeg har lagt såpass stor vekt på finnebygda Skrukkelia, skyldes det finnemanntallet fra 1686. Skrukkelia tilhørte på den tida Hadeland, og de finnene som slo seg ned i Hadelandsbygdene, hadde sitt utspring i Skrukkelia. Når det gjelder finnene sør i Lunner, er jeg mer usikker på opphavet. De kan like gjerne være finner fra Nordmarka som fra Skrukkelia.

Motsetning mellom nordmenn og finner

Motsetningene mellom nordmenn og finner var opprinnelig store. Finnene tok i bruk områder hvor bøndene hadde hatt allmenningsrett til setring, ved, jakt og fiske. Det ble derfor mange konfrontasjoner med bygdefolk. Finnenes uforståelige språk gjorde det heller ikke lettere for nordmennene å godta inntrengerne. Finnemanntallet i 1686 er et resultat av disse motsetningene.

Finnene som vandret vestover til Skrukkelia og Hadeland, glei raskere inn i det norske samfunnet enn finnene ved riksgrensa. Finnene i vårt område var helst 2. og 3. generasjonsfinner.

Etter hvert kom finnene til å stå på god fot med bønder og bygdefolk. Språklig problemer ble utvasket og blandingskteskap vanlig, og finnene rettet seg etter norsk lov og rett. Finnene var et sterkt folkeslag som med sin dyktighet har satt spor etter seg i det hadelandske folkelynnnet. Den finske sisu lever fortsatt i mange slekter på Hadeland.

Kilder

Alm, Jens M.: Hadeland Almenning gjennom tidene. Utgitt 1975.

Christensen, Trygve: Skogfinner og finnskoger. Oslo 2002.

Fossen, Ashjørn: Historien om de norske skogfinnene. Oslo 1992.

Hadeland Bygdebok III og IV.

Molstadkvern, Jacob: Gamalt frå Hadeland. Hefte nr. 7, 1942.

Ribsskog, Øyvin: Eventyrkongen og Romerike. Universitetsforlaget 1966.

Winge, Harald (redaktør): Finnemanntallet 1686. Oslo 1990.

Aabel, Egil Collett: Nordmarksfolk. Plasser og steder gjennom 300 år. Oslo 1985.

Årbok for Hadeland. Diverse utgaver.

Slik ser det ut på to av de gamle finnebosetningene i Lunner i dag, Muttabråtan (øverst) og Panka. Foto: Ester Haga 2018.